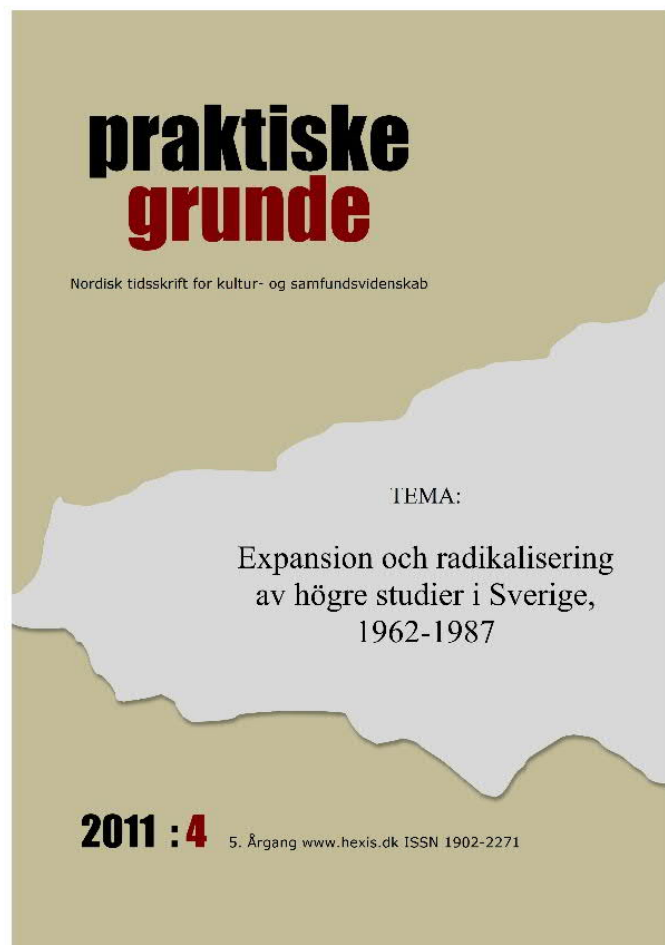


Faksimil

Donald Broady, "Inledning – Att utforska 68",
Praktiske Grunde. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab,
vol. 5, nr 4 2011, pp. 5–10

Inledning till ett tidskriftsnummer med temat "Expansion och radikalisering av högre studier i Sverige, 1962–1987", som byggde på det av Vetenskapsrådet finansierade projektet "Sextioåtta. En utbildningssociologisk studie av den svenska studentrevoltens sociala förutsättningar och effekter på kulturens fält".

Hela numret tillgängligt i arkivet, och även (open access) från www.hexis.dk.



praktiske grunde

Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab

2011:4

TEMA: EXPANSION OCH RADIKALISERING AV HÖGRE STUDIER
I SVERIGE, 1962-1987

Inledning – Att utforska 68 Donald Broady	5
Studentexplosionen under 1960-talet. Numerär utveckling och orsaker Mikael Börjesson	11
Man tager vad man haver – Personalrekruttering inom tre svenska universitet som svar på studentexplosionen Madeleine Michaëlsson	29
Kritiska seminarier, 1967-1971 Alexander Ekelund & Martin Gustavsson	39
Radikalisering av konstvetenskapen i Stockholm och Lund Annika Öhrner	57
Journalistelevernas 1968 Elin Gardeström	67
Nyhedsbrevet # 46	77
Kolofon og vejledning til forfattere	81

Inledning – Att utforska 68

Donald Broady

Detta temanummer av *Praktiske Grunde* är redigerat av Martin Gustavsson och ägnat åt vad som brukar kallas ”68”, det vill säga de radikala strömningar på universiteten och i samhällsdebatten, kulturlivet och politiken vilkas fulla genomslag inträffade ett stycke in i 1970-talet. Artiklarna bygger på arbete inom ett pågående forskningsprojekt ”Sextioåtta. En utbildningssociologisk studie av den svenska studentrevoltens sociala förutsättningar och effekter på kulturens fält” som finansieras av det svenska Vetenskapsrådet.¹ Här som en inledning till numret några noteringar om forskningsläget, om tankarna med det nämnda projektet samt om innehållet i de artiklar som följer.

Om 68 finns ett överflöd av myter och löst underbyggda uppfattningar. De bilder av 68 som målas upp brukar avslöja mer om skiljelinjerna i dagens intellektuella och politiska debatt än om 68 i sig, vilket inte är konstigt med tanke på att så många av debattörerna har intressen att försvara. De som var med då det begav sig kan vara benägna att skyla över ungdomssynder, alternativt att sörja för att deras pionjärinsatser blir ihågkomna. En viktig faktor är de sistnämndas aldrig slocknade förhoppningar om att det slags radikalism som blomnade för fyrtio år sedan åter ska spira. För åtskilliga bland de jämgamla som själva aldrig tog del i vänsterrörelserna har uppgörelser med dessa 68or varit viktiga inslag i livshistorien. Än viktigare har varit att också efterföljande yngre årgångar om och om igen tvingats att förhålla sig till den extraordinärt inflytelserika 68-generationen. Sannolikt kommer villkoren för det mer förutsättningslösa utforskande av densamma att bättras i takt med att den faller ifrån – inte nödvändigtvis i biologisk mening men när det gäller kapaciteten att besätta dominerande positioner inom det intellektuella fältet.

Dock är också den mindre ideologiskt färgade litteraturen om det svenska 68 ganska riklig,² men

² Bland annat, för att utan anspråk på fullständighet nämna enbart bokutgåvor (monografier och samlingsvolym) som direkt berör 68 i Sverige: Kurt Almqvist (red.), *Betydelsen av revolutionsåret 1968. Kårhusockupationen 40 år*, Stockholm, Atlantis, 2008; Alf Arvidsson, *Musik och politik hör ihop. Diskussioner, ställningstaganden och musikskapande 1965–1980*. Gidlunds, Möklinta, 2008; Håkan Arvidsson, *Vi som visste allt. Minnesbilder från 1960-talets vänsterrörelse*, Atlantis, Stockholm, 2008; Lars-Åke Augustsson & Stig Hansén, *De svenska maoisterna*, Lindelöws bokförlag, Göteborg, 2001 [1 uppl. 1997 med titeln ”Maoisterna. En historia berättad av några som var med” utgiven av Ordfront]; Ulf Bjereld och Marie Demker, *I Vattumannens tid? En bok om 1968 års auktoritetsuppror och dess betydelse i dag*, Hjalmarson & Högberg, Stockholm, 2005; Elisabeth Elgán (red.), *Kvinnorörelsen och ’68. Aspekter och vittnesbörd*, Samtidshistoriska institutet, Södertörns högskola, Huddinge, 2001; Jan Engberg, Christian Härleman, Sven E. Olsson, Lasse Pettersson, Björn Erik Rosin & Sören Wibe, *Utansför systemet. Vänstern i Sverige 1968–1978*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 1978; Johan Fornäs, *Tältprojektet. Musikteater som manifestation*, Symposium, Stockholm/Göteborg, 1985; Peder Aléx & Jonny Hjelm (red.), *Efter arbetet*, Studentlitteratur, Lund, 2001; Anne Hedén, *Röd stjärna över Sverige. Folkrepubliken Kina som resurs i den svenska vänsterradikaliseringen under 1960- och 1970-talen*, Lunds universitet, Lund 2008; Rikard Hoogland, *Spelet om teaterpolitiken. Det svenska regiointeresssystemet från statligt initiativ till lokal realitet*, Teatertidningens bokförlag, Stockholm, 2005; Sverker Jonsson, *Bland gnetar och rödhåttor. Den socialistiska vänsterns press 1965–2000*, NORDICOM-Sverige, Göteborg, 2002; Sven-Olof Josefsson, *Året var 1968. Universitetskris och studentrevolt i Stockholm och Lund*, Göteborgs universitet, Göteborg, 1996; Åke Kilander, *Vietnam var nära. En berättelse om FNL-rörelsen och solidaritetsarbetet i Sverige 1965–1975*, Leopard, Stockholm, 2007; Lena Kjersén Edman, *I ungdomsrevoltens tid. Svensk ungdomsbok och dess mottagande åren kring 1968*, Umeå universitet, Umeå 1990; Lena Lennerhed (red.), *Upprorers estetik. Vittnesseminarier om kulturens politisering under 1960- och 1970-talet*, Samtidshistoriska institutet, Södertörns högskola, Huddinge, 2007; Lena Lennerhed (red.), *Riv alla murar! Vittnesseminarier om sexliberalismen och om Pockettidningen R*, Samtidshistoriska institutet, Södertörns högskola, Huddinge, 2001; Jens Ljunggren, *Inget land för intellektuella. 68-rörelsen och svenska vänsterintellektuella*, Nordic Academic Press, Lund, 2009; Svante Lundberg & Sven-Axel Månsson, *Demonstranter. En sociologisk studie*, PAN/Norstedt, Stockholm, 1970; Svante Lundberg & Sven-Axel Månsson, *68-or. Studie av en politisk generation*, Brutus Östlings bokförlag Symposium, Stockholm, 1993; Annika Olsson, *Att ge den andra sidan röst*, Uppsala universitet, Uppsala 2002; Sven E. Olsson (red.), *Från SKP till VPK. Zenit/Bo Cavefors*, Lund, 1976; Eva Queckfeldt, *”Vietnam”. Tre svenska tidningars syn på vietnamfrågan 1963–1968*, Lunds universitet, Lund, 1981; Kim Salomon & Göran Blomqvist, *Det röda Lund. Berättelser om 1968 och studentrevolten*, Lunds universitetshistoriska sällskap, Årsbok, Lund, 1998; Kim Salomon, *Rebeller i takt med tiden. FNL-*

¹ Om projektet se www.skeptron.uu.se/broadly/sec/68.htm. Den ursprungliga forskningsplanen från 2008, författad av Donald Broady och Mikael Börjesson, finns tillgänglig på www.skeptron.uu.se/broadly/sec/p-broadly-borjesson-080421-sextioatta-forsknplan.pdf.

efter en tids botaniserande blir det uppenbart att många av de verkligt vägande bidragen förekommer insprängda inuti projekt, böcker och artiklar som primärt handlar om något annat³ – onekligen en utmaning, som det brukar heta, för var och en som försöker skaffa sig överblick vad som publicerats. I arkiven (även säkerhetspolisens) finns hur mycket som helst kvar att göra.

Inte bara minnen

Ett tydligt skifte sedan något decennium tillbaka är att *minnet* av 68 hamnat i forskningens fokus. Mängder av forskningsprojekt, konferenser, vittnesseminarier, böcker och temanummer av tidskrifter har handlat inte om 68 i sig utan om hur 68-epoken uppfattas i dag och dess aktuella betydelse för dem som var med, i deras levnadsberättelser och för deras identitet⁴ – en

rörelsen och 60-talets politiska ritualer, Rabén Prisma, Stockholm, 1996; Cristine Sarrimo, *När det personliga blev politiskt. 1970-talets kvinnliga beklännelse och självbiografi*, Lunds universitet, Lund, 2000; Eva Schmitz, *Systemskap som politisk handling. Kvinnors organisering i Sverige 1968 till 1982*, Lunds universitet, Lund 2007; Gunilla Thorgren, *Grupp 8 & jag*, Norstedt, Stockholm, 2003; Marianne Thygesen, *Jan Myrdal og Sara Lidman. Rapportgenren i svensk 60-talslitteratur*, GMT, Århus, 2 uppl. 1971; Per Wirtén & Anneli Jordahl, *Vi som inte var med. En orättvis betraktelse över sextioalet*, Atlas, Stockholm, 1999; Daan Vandenhoute, *Om inträdet i världen. Lyrikdebutanterna i 1970-talets svenska litterära fält*, Gidlunds, Hedemora 2004; Ebba Witt-Brattström, *Å alla kära systrar! Historien om mitt sjuttioal*, Norstedts, Stockholm, 2010; Kjell Östberg, *1968 när allting var i rörelse. Sextioalsradikaliseringen och de sociala rörelserna*, Prisma, Stockholm, i samarbete med Samtidshistoriska institutet vid Södertörns högskola, Huddinge, 2002.

³ Ett par godtyckligt valda exempel: åttonde kapitlet, "From Danny the Red to British Student Power. Labour Governments and the International Student Revolts of the 1960s", s. 144-165 i David Fowler, *Youth Culture in Modern Britain, c. 1920-c. 1970. From Ivory Tower to Global Movement – A New History*, Palgrave Macmillan, New York, 2008, och de avsnitt i Elin Gardeströms avhandling *Att fostra journalister. Journalistutbildningens formering i Sverige 1944-1970*, Daidalos, Göteborg 2011, som ligger till grund för en artikel i detta nummer av *Praktiske Grunde*.

⁴ Ett typiskt exempel var Kristin Ross, *May '68 and its Afterlives*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2002. Ett intressant pågående europeiskt komparativt projekt av denna art är "Around 1968. Activism, Networks, Trajectories" som leds av historikern Robert Gildea vid University of Oxford. Här ska delstudierna enligt planerna bestå av intervjuer med dem som kring 1968 tillhörde vänsteraktivistiska kretsar i Danmark, DDR, Frankrike, Grekland, Holland, Nordirland, Polen, Sovjetunionen, Spanien, Storbritannien, Tjeckoslovakien och Ungern. Se <http://www.history.ox.ac.uk/research/projects/Around1968.htm>. Syftet är att komma åt de levnadsberättelser som före detta aktivister retrospektivt skapat åt sig – berättelser som i nästa steg kan jämföras med de berättelser om 68 som i dag är verksamma i samhället i stort. I detta perspektiv tilldrar sig således allt av verkligt intresse i nutiden. Märk väl att det inom denna variant av *oral history* inte behöver vara till nackdel att informanterna minns fel, vilket illustreras av följande exempel hämtat från Gildeas undersökningar. Flera av de intervjuade gamla aktivisterna kom mycket väl ihåg en särskilt betydelsefull strejk men förlade denna ett par år för långt fram i tiden, nämligen till tidpunkten för en annan viktigt händelse på samma ort, tillträdet av en ny borgmästare som var

omsvängning som inte är unik för 68-forskningen. Det är en allmän tendens att fokus flyttats bort från det förflutna i betydelsen "hur det egentligen varit" och i riktning mot det förflutna som konstruktion och beståndsdel i dagens kollektiva berättelser. I vissa hörn av det historievetenskapliga fältet har misstron varit stor mot själva ambitionen att komma åt "hur det egentligen varit".

Det gäller dock inte vårt projekt som i detta avseende gått mot strömmen. Att förstå faktiska skeenden i det förgångna och deras betingelser och effekter är själva vitsen med denna art av sociologisk historia eller historisk sociologi. Att vi i mindre grad än många andra låtit oss hejdas av insikten att det förflutna alltid är en eftervärldens konstruktion, beror på vår hemvist inom en speciell fransk forskningstradition där man lägger särskild vikt vid de konstruktioner som är resultat av forskningsarbetet (till skillnad från de amerikanska varianterna av konstruktionism inom vilka man primärt uppmärksammar hur verkligheten konstrueras av de människor som är föremål för forskningen). I detta perspektiv är det en självklarhet, inte värd att göra något nummer av, att alla människor konstruerar jämt och ständigt. Att rensa i dessa så kallade prekonstruktioner, och i synnerhet att bryta med föreställningarna som är insatser i spelet inom det område man studerar, är en helt central uppgift för forskningen i durkheimianernas eller den historiska epistemologins efterföljd. Med en dylik hållning till forskningshantverket blir man mindre ängslig inför anspråken på att leverera objektiv kunskap (exempelvis om det faktiska förflutna). För att använda Gaston Bachelards respektive Bourdieus vokabulär: man ersätter strävan efter objektiv kunskap med ambitionen att "objektivera", att genomföra ett "objektiveringsarbete" som innebär att komma förbi förutfattade meningar.

Visst vore det möjligt att med våra metoder utforska minnet av 68 sådant det är verksamt i dag, men det skulle förutsätta att det tidiga 2010-talet gjordes till föremål för studier liknande dem som presenteras i detta nummer av *Praktiske Grunde*. Allra först skulle krävas undersökningar av spelreglerna inom dagens intellektuella fält, vilka positioner som de debattörer som tar ställning till 68 besätter, samt vilka symboliska tillgångar de har i bagaget och vilka strategier de utvecklar.

socialist. Tack vare den felaktiga tidsangivelsen blev intervjuvaren än mer värdefulla för forskarna som erhöll ledtrådar till hur associationer och kronologier formas i det kollektiva minnet av 68.

En starthypotes

Utgångspunkten för vårt projekt var hypotesen att en demografisk katastrof utlöste 68.⁵ Vi visste att utbyggnaden av den högre utbildningen under 1960-talet varit exceptionell. Antalet nyinskrivna studenter ökade från 10 000 läsåret 1962/63 till 29 600 sex år senare.⁶ Därmed formades en generation studenter till att sikta in sig mot positioner på arbetsmarknaden och i det sociala livet som inte räckte till för dem. Med en fil.kand.-examen och tre betyg i litteraturhistoria kunde man inte längre räkna med att ens bli adjunkt i landsorten. Studenternas habitus drev dem att söka sig till – och uppfinna – nya områden: nya slag av politiska engagemang, litteratur och konst, fria teatergrupper, proggmusik, tidskrifter, allehanda sätt att sköta om själslivet och kroppen, TV2... Listan kunde göras lång. Sålunda strömmade de in i och bidrog till att stöpa om fälten för kulturell produktion där de hävdade sin hemortsrätt utan att ha presterat det investeringsarbete – klassikerläsningen, hundåren som frilansare, sommarvikariaterna på kulturredaktionerna, scenskolan, lärlingstillvaro på universitetet under en professors beskydd – vilket tidigare avkrävts dem som sökte inträde och erkännande på kulturens fält. Allt sammans störde fältens kraftlinjer och skapade spänningar som kom att bestå länge.

Ett syfte med projektet har således varit att utveckla och pröva denna hypotes om en demografisk katastrof och dess återverkningar på utbildningssystemet och på individers och sociala gruppers utbildningsstrategier och framtidsorientering, med åtföljande effekter på fälten där studenterna senare blev yrkesverksamma. Att det inte i alla avseenden är rättvisande att tolka 68 som medelklassens strategi inför hotet

⁵ Denna empiriskt föga underbyggda hypotes formulerades i en uppsats 1984 (Donald Broady, *Intrådet. Om litteraturkritik som intellektuellt fält*, Arbetsmaterial från Forskningsgruppen för läroplansteori och kultureproduktion, Högskolan för lärarutbildning i Stockholm) som i reviderad version med Mikael Palme som medförfattare publicerades i *Ord&Bild*, nr 4 1991, s. 89-99 och nr 1 1992, s. 113-126, samt i antologin Donald Broady (red.), *Kulturens fält*, Daidalos, Göteborg, 1998, s. 173-215. Inspirationen var hämtad framför allt från analyserna i Pierre Bourdieu & Jean-Claude Passeron, *Les héritiers. Les étudiants et la culture*, Minuit, Paris, 1964 och Pierre Bourdieu, Jean-Claude Passeron & Michel Eliard, *Les étudiants et leurs études*, Cahiers du Centre de sociologie européenne, Sociologie de l'éducation I, Mouton, Paris/La Haye, 1964, jämte fortsatta undersökningar vid Bourdieus center. Det är värt att notera att de tidigaste av dessa franska analyser genomfördes under 1960-talets första hälft och därmed på sätt och vis förutsådde 1968 års händelser som effekter av en expanderande studentpopulation vid universitetens fria fakulteter. De sociala villkoren för studentrevolten 1968 i Paris blev sedermera ett huvudtema i Bourdieus stora analys av sin egen värld, se *Homo academicus*, Minuit, Paris, 1984.

⁶ Statens offentliga utredningar, SOU 1973:2, *Högskolan. Betänkande av 1968 års utbildningsutredning*, Stockholm, s. 84. Mikael Börjessons artikel nedan ger en samlad framställning av vari expansionen bestod och hur den kan förklaras.

om social deklassering hade framgått redan av Daan Vandenhautes avhandling från 2002 (bokutgåva 2004)⁷ som visade att tidens stencilpoeter påfallande ofta hade blygsamt socialt ursprung, till skillnad från t.ex. kritikerna vilka dessutom oftare var kvinnor. Tanken var att projektet med hjälp av dataregister och källor som matriklar och kartotek skulle ge jämförelsevis precisa besked om rekryteringen till olika utbildningar och i någon mån yrkesområden.

Vidare, för att undvika att forskningen kortsluts så att man inte hittar annat än det man letar efter (i detta fall pretenderer inom sjuttioalets kulturliv som fem eller tio år tidigare varit studentaktivister), krävs studier så att säga från andra hållet, av de kulturella fälten i sig. Transformerings av dessa kan självfallet inte förklaras av inflödet av nya pretenderer enbart.

Därför har ambitionen varit att angripa projektets problematik från två håll, genom undersökningar av dels studenterna och deras tillgångar och investeringar i miljöerna där de vistades, dels betingelserna för inträde i och polariteter och värdehierarkier inom de kulturella fält dit de sedan sökte sig.

Innehållet i de följande artiklarna

De uppgifter vi förelagt oss visade sig besvärligare än förutsett. Det är inte slutresultaten som presenteras i det här tidskriftsnumret, däremot prov på vad de mer grundläggande studierna lett fram till.

Allra mest angeläget har varit att begripa de fundamentala ”demografiska” förutsättningarna för 68 och utbildningsexplosionen. Mikael Börjessons artikel visar på att den exceptionella expansionen av den högre utbildningen under 1960-talet, med kulmen runt 1968, var resultatet av att en lång rad skeenden sammanföll i tiden. Den stora generationen födda under 1940-talet uppnådde åldern för inträde till universitetet och högskolorna. Tack vare grundskolans och gymnasiet utbyggnad var antalet behöriga fler än någonsin. Bland dessa gick dessutom en större andel vidare till högre studier i jämförelse med tidigare generationer. Inom politikens och administrationens fält skapades de nödvändiga betingelserna genom en expansiv utbildningspolitik som innefattade utbyggnad av den högre utbildningen, fritt tillträde till de fria fakulteterna och förbättrade studiemedel, jämte en ekonomisk utveckling som tillät växande utbildningskostnader och innebar ökade behov av akademisk arbetskraft.

Inte bara antalet studenter utan även antalet lärare mångdubblades, med intressanta och otillräckligt studerade effekter. Bland annat har vi efter hand insett

⁷ Vandenhaut, *op.cit.*, 2004.

betydelsen av allianser mellan studenter och yngre lärare för det som något ensidigt brukar benämnas studentrevolten. I Madeleine Michaëlssons studie av lärarekryteringen, med tonvikt vid skillnader mellan personalkategorier och mellan könen, framskyftar också en huvudorsak till att projektarbetet varit så mödosamt, nämligen att uppgifterna är svåråtkomliga. Ännu svårare än i fråga om lärarna har det varit att skaffa fram uppgifter om studenterna i illa ordnade eller i värsta fall försvunna kortregister och undanstoptrade listor.

Redan från början var vi inriktade på att kartlägga studentmiljöer, de faktiska sammanhang där studenter vistades och samlade på sig sina tillgångar och som sträcker sig långt utanför undervisningssammanhangen. Här har vi framför allt varit på jakt efter institutionsgrupper, kritiska seminarier, marxistiska arbetsgrupper och liknande i anslutning till olika universitetsämnen. Alexander Ekelund och Martin Gustavsson redogör i sin artikel för fynden hittills. Dessa grupper är av särskilt intresse eftersom de – jämte vissa tidskriftsredaktioner som Alexander Ekelund ska granska närmare i ett kommande arbete – fungerade som ett slags ”skuggfält” i förhållande till de etablerade universitetsdisciplinerna, på en och samma gång antagonistiska och beroende.⁸ Åtskilligt av det som här växte fram, och som många dominerande ämnesföreträdare betraktade som ogräs, skulle under loppet av 1970-talet komma att odlas inom universitetens ordinära undervisning och forskning. Intressant är också samspelet mellan de underifrån framväxande institutionsgrupperna och de uppifrånkommande försöken (redan 1968!) att med administrativa åtgärder åstadkomma det som kallades ökat studentinflytande.

Nästa artikel, av Annika Öhrner, handlar om detta slags kritiska miljöer inom ett särskilt ämne, konsthistoria/konstvetenskap, och i synnerhet om överskridandet av gränser mellan utbildningen och konstens fält, med verkningar på det vetenskapliga området, inom undervisningen – introduktionen av en alternativ grundkurs som trots det föga revolutionära namnet AB 2 var omvälvande – och i fråga om de plattformar som för tongivande aktörer tjänade som avstamp för kommande yrkesbanor inom universitetets eller konstens fält. Vidare illustrerar konsthistoriens/konstvetenskapens utveckling att även ordinär universitetsundervisning och de där engagerade lärar-

⁸ Med skuggfält avses ett område beläget utanför ett etablerat fält – t.ex. en universitetsdisciplin – men lika fullt beroende av detta, och omvänt. Begreppet introducerades i J.P. Roos och Anna Rotkirch, ”Fält i skuggan av fält. Sensocialismens dubbelliv”, i Donald Broady (red.), *Kulturens fält*, Daidalos, Göteborg, 1998, s. 453-466.

na kunde ha avsevärd betydelse för det som kallas studentrevolten.

Iakttagelsen att det fanns lärare och kursansvariga som verksamt bidrog till revolten återkommer i den avslutande artikeln om journalistutbildningen, författad av Elin Gardeström. Här framträder dessutom en viktig organisatorisk betingelse för studentrevolten, nämligen den omstöpning av högskolesystemet som skulle komma att kulminera i och med reformen 1977 då de allra flesta eftergymnasiala utbildningar inordnades i högskolan, med alla de konvulsioner som därav följde.

Sammantagna illustrerar artiklarna hur undersökningar av denna art går till, och en smula om vad de kan ge. Vår strävan har varit att undvika att obesedda överta definitioner (av studentrevolten, till exempel), kategoriseringar eller förklaringsmodeller hämtade från området vi utforskar – allt sådant ska göras till föremål för undersökning och får aldrig opereras in som förutsättningar för undersökningarna. Helt enligt läroboken.⁹

⁹ Här en avslutande voluminös fotnot avsedd för tåliga läsare med intresse för den epistemologiska grunden för forskning av det slag som här presenteras. Jag har återanvänt citat och resonemang ur Donald Broady, *Sociologi och epistemologi. Pierre Bourdieu författarskap och den historiska epistemologin*, Skeptronserien, HLS Förlag, Stockholm, 2 korr. uppl. 1991, se särsk. s. 408-411.

Att tillvägagångssättet i vårt projekt varit helt enligt läroboken kan uppfattas bokstavigt. Till begivenheterna under 1968 hörde att Pierre Bourdieu detta år (tills. m. Jean-Claude Chamboredon och Jean-Claude Passeron) utgav den enda lärobok som han någonsin sammanställde, *Le métier de sociologue*, Livre I, Mouton; Bordas, Paris, 1968. Den skulle förbli den mest omfattande och systematiske presentationen av hans epistemologiska program. Boken var tänkt att läsas av blivande sociologer som på ett tidigt stadium i sin utbildning behövde göra sig förtrogna med basala epistemologiska principer för forskning i allmänhet och samhällsvetenskaplig forskning i synnerhet – en alltför förhoppningsfull ambition, skulle det visa sig. Studenterna krävde mer lättsmält lektyr. Merparten av den 430 sidor starka volymen – senare upplagor 1973 och 1980 är förkortade, liksom översättningarna 1991 till tyska och engelska – upptas av kommenterade stycken ur filosofers och samhällsvetares verk men de inledande hundra sidorna består av en redogörelse för det epistemologiska programmet.

Nyckelformuleringen är att vetenskapliga fakta är ”conquis, construit, constaté” (s. 31 och s. 89), det vill säga ”erövrade, konstruerade, prövade”. I dessa tre ord komprimeras de lärdomar som Bourdieu hämtat i synnerhet från Gaston Bachelard och likasinnade vetenskapsfilosofier men också från bland andra den första generationen durkheimianer. Även om Bachelard själv såvitt jag kunnat finna aldrig uttryckt sig exakt på det viset, täckte denna formel huvudpunkterna i dennes epistemologi: Vetenskapliga fakta är för det första ”erövrade”, de är aldrig givna utan skapas när det vetenskapliga tänkandet genomför en brytning med vardagsföreställningarna och de omedelbara framträdelseerna och även med förgivetvagna tankemönster hämtade från filosofins eller vetenskapens värld. Ur ett sådant arbete uppstår, för det andra, ”konstruerade” vetenskapliga objekt, närmare bestämt objekt som låter sig analyseras som system av relationer. För det tredje måste vetenskapens hypoteser och konstruerade objekt utsättas för erfarenhetens ”prövningar”, de måste med andra ord bearbetas i en forskningspraktik som Bachelard kallade tillämpad rationalism.

Samtliga författare tillhör Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi (SEC) som har sin huvudsakliga hemvist vid Uppsala universitet (paperspostadress Historiska institutionen, webbsajt www.skeptron.uu.se/broady/sec/). Tack till några andra medlemmar av forskningsgruppen som bidragit med synpunkter: Emil Bertilsson, Marta Edling, Andreas Melldahl och Mikael Palme.

□

Donald Broady

Sedan starten 1990 ledare för forskningsgruppen SEC, numera tillsammans med Mikael Börjesson och Marta Edling. Från 1988 även forskningsingenjör/forskare vid KTH. Sedan 1997 professor vid Uppsala universitet.

Den som läser *Le métier de sociologue* upptäcker att dispositionen återspeglar denna tredelning. Den inledande utläggningen av dessa principer var indelad i tre avsnitt, rubricerade "Brytningen", "Konstruktionen av objektet" och "Den tillämpade rationalismen". Samma huvudrubriker återkom sedan i det följande illustrationsmaterialet, trehundra sidor kommenterade korta utdrag ur filosofiska och samhällsvetenskapliga verk.

För övrigt var hela detta läroboksprojekt tänkt att i någon mån ansluta till samma tredelning, men det var således blott den första volymen som realiserades. (I förordet till den förkortade andra upplagan 1973 angavs som ett skäl till att planerna på en andra och tredje volym inhiherats att terrängen på dessa områden var alltför ockuperad – av metodologer, metodböcker och metodkurser, får vi förmoda. I arbetet med den första volymen hade utgivarna rört sig på mer jungfrulig mark.) Den publicerade volymen lade stark tonvikt vid brytningen med vardagstänkandet. Nästa volym, betitlad "Problematiken", skulle ha behandlat sociologens habitus samt konstruktionen av det sociologiska objektet (det tänkta innehållet skisserades i *Le métier...*, 1968, s. 10, 17-19, 28, 194 och 284). Trilogins sista volym, "Verktygen", var tänkt att bestå av tre delar, med texter om "Begreppsliga instrument för brytning och konstruktion", "Observationsinstrument" respektive "Instrument för mätning och för kontroll av mätning". (se *op. cit.*, s. 10f, 20 och 28).

Grundtanken är således att forskaren allra först ofrånkomligen har att hantera "prekonstruerade" objekt, det vill säga föreställningar som hör vardagen till eller ingår i tillgängliga filosofiska, vetenskapliga eller ideologiska tankemönster. Tag alla föreställningar som cirkulerar om studentrevolten 68 som exempel. Därefter inleds den första etappen av det egentliga forskningsarbetet som innebär en brytning med dessa utifrån (i relation till forskningsarbetet) kommande föreställningar. För att hålla fast vid studentrevolten som illustration framgår av flera artiklar i detta nummer av *Praktiske Grunde* att inte bara studenternas bedrifter utan även radikala (socialistiska eller liberala eller allmänt kritiska) lärares insatser måste beaktas när vi är på jakt efter ett forskningsobjekt motsvarande vad som brukar kallas studentrevolten. Detta konstruktionsarbete utgör andra etappen och innebär bland annat att denna revolt avgränsas från och relateras till annat som samtidigt ägde rum. Här återstår mycket att göra. Bland utforskade områden kan nämnas de borgerliga studenternas 68 – säkerligen förvänas någon läsare av att fler studenter 1970 läste företagsekonomi än sociologi (se Mikael Börjessons artikel nedan). Vi är nu framme vid det tredje steget, prövningen, den fördjupade konfrontationen med empirin, vilket i många avseenden innebär ett återvändande till de ursprungliga föreställningarna, om studentrevolten exempelvis, men nu i ett helt annat perspektiv.

Abstract

The contributions in this issue of *Praktiske Grunde* emerge from the project "Sextioåttå. En utbildnings-sociologisk studie av den svenska studentrevoltens sociala förutsättningar och effekter på kulturens fält" (The Swedish Student Rebellion, Its Social Conditions, and Its Effects on Cultural Fields), funded by the Swedish Research Council. The main objective is to explore the relations between on the one hand the radicalisation at the universities around the year 1968, on the other hand the subsequent transformations of the cultural fields (literature, art, science) during the 1970's.

Keywords

1968, university, students, cultural fields.

Referencer

- Aléx, Peder & Jonny Hjelm (red.), *Efter arbetet*, Studentlitteratur, Lund, 2001.
- Almqvist, Kurt (red.), *Betydelsen av revolutionsåret 1968. Kärhus-ockupationen 40 år*, Stockholm, Atlantis, 2008.
- Arvidsson, Alf, *Musik och politik hör ihop. Diskussioner, ställningstaganden och musikskapande 1965–1980*. Gidlunds, Möklinta, 2008.
- Arvidsson, Håkan, *Vi som visste allt. Minnesbilder från 1960-talets vänsterrörelse*, Atlantis, Stockholm, 2008.
- Augustsson Lars-Åke & Stig Hansén, *De svenska maoisterna*, Lindelöws bokförlag, Göteborg, 2001 [1 uppl. 1997 med titeln "Maoisterna. En historia berättad av några som var med" utgiven av Ordfront].
- Bjereld, Ulf & Marie Demker, *I Vattumannens tid? En bok om 1968 års auktoritetsuppror och dess betydelse i dag*, Hjalmarson & Högberg, Stockholm, 2005.
- Bourdieu, Pierre & Jean-Claude Passeron, *Les héritiers. Les étudiants et la culture*, Minuit, Paris, 1964.
- Bourdieu, Pierre, Jean-Claude Passeron & Michel Eliard, *Les étudiants et leurs études*, Cahiers du Centre de sociologie européenne, Sociologie de l'éducation I, Mouton, Paris/La Haye, 1964.
- Bourdieu, Pierre, Jean-Claude Chamboredon & Jean-Claude Passeron, *Le métier de sociologue*, Livre I, Mouton; Bordas, Paris, 1968.
- Bourdieu, Pierre, *Homo academicus*, Minuit, Paris, 1984.
- Broady, Donald, *Inträdet. Om litteraturkritik som intellektuellt fält*, Arbetsmaterial från Forskningsgruppen för läroplansteori och kulturreproduktion, Högskolan för lärarutbildning i Stockholm, 1984.
- Broady, Donald, *Sociologi och epistemologi. Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*, Skeptronserien, HLS Förlag, Stockholm, 2 korr. uppl. 1991.
- Broady, Donald & Mikael Palme, "Inträdet. Om litteraturkritik som intellektuellt fält", i *Ord&Bild*, nr 4 1991 (s. 89-99) och nr 1 1992 (s. 113-126).
- Broady, Donald & Mikael Palme, "Inträdet. Om litteraturkritik som intellektuellt fält", s. 173-215 i Donald Broady (red.), *Kulturens fält*, Daidalos, Göteborg, 1998.
- Elgán, Elisabeth (red.), *Kvinnorörelsen och '68. Aspekter och vittnesbörd*, Samtidshistoriska institutet, Södertörns högskola, Huddinge, 2001.

- Engberg, Jan, Christian Hårleman, Sven E. Olsson, Lasse Pettersson, Björn Erik Rosin & Sören Wibe, *Utanför systemet. Vänstern i Sverige 1968-1978*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 1978.
- Fornäs, Johan, *Tältprojektet. Musikteater som manifestation*, Symposion, Stockholm/Göteborg, 1985.
- Fowler, David, *Youth Culture in Modern Britain, c. 1920-c. 1970. From Ivory Tower to Global Movement – A New History*, Palgrave Macmillan, New York, 2008.
- Gardeström, Elin, *Att fostra journalister. Journalistutbildningens förmering i Sverige 1944-1970*, Daidalos, Göteborg 2011.
- Hedén, Anne, *Röd stjärna över Sverige. Folkrepubliken Kina som resurs i den svenska vänsterradikaliseringen under 1960- och 1970-talen*, Lunds universitet, Lund 2008.
- Hoogland, Rikard, *Spelet om teaterpolitiken. Det svenska regionteatersystemet från statligt initiativ till lokal realitet*, Teatertidningens bokförlag, Stockholm, 2005.
- Jonsson, Sverker, *Bland gnetar och rödhättor. Den socialistiska vänsterns press 1965-2000*, NORDICOM-Sverige, Göteborg, 2002.
- Josefsson, Sven-Olof, *Året var 1968. Universitetskris och studentrevolt i Stockholm och Lund*, Göteborgs universitet, Göteborg, 1996.
- Kilander, Åke, *Vietnam var nära. En berättelse om FNL-rörelsen och solidaritetsarbetet i Sverige 1965-1975*, Leopard, Stockholm, 2007.
- Kjersén Edman, Lena, *I ungdomsrevoltens tid. Svensk ungdomsbok och dess mottagande åren kring 1968*, Umeå universitet, Umeå 1990.
- Lennerhed, Lena (red.), *Upprorets estetik. Vittnesseminarier om kulturens politisering under 1960- och 1970-talet*, Samtidshistoriska institutet, Södertörns högskola, Huddinge, 2007.
- Lennerhed, Lena (red.), *Riv alla murar! Vittnesseminarier om sexliberalismen och om Pockettidningen R*, Samtidshistoriska institutet, Södertörns högskola, Huddinge, 2001.
- Ljunggren, Jens, *Inget land för intellektuella. 68-rörelsen och svenska vänsterintellektuella*, Nordic Academic Press, Lund, 2009.
- Lundberg, Svante & Sven-Axel Månsson, *Demonstranter. En sociologisk studie*, PAN/Norstedt, Stockholm, 1970.
- Svante Lundberg & Sven-Axel Månsson, *68:or. Studie av en politisk generation*, Brutus Östlings bokförlag Symposion, Stockholm, 1993.
- Olsson, Annika, *Att ge den andra sidan röst*, Uppsala universitet, Uppsala 2002.
- Olsson, Sven E. (red.), *Från SKP till VPK*. Zenit/Bo Cavefors, Lund, 1976.
- Queckfeldt, Eva, "Vietnam". *Tre svenska tidningars syn på vietnamfrågan 1963-1968*, Lunds universitet, Lund, 1981.
- Roos, J.P. & Anna Rotkirch, "Fält i skuggan av fält. Sensocialismens dubbelliv", s. 453-466 i Donald Broady (red.), *Kulturens fält*, Daidalos, Göteborg, 1998.
- Ross, Kristin, *May '68 and its Afterlives*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2002.
- Salomon, Kim & Göran Blomqvist, *Det röda Lund. Berättelser om 1968 och studentrevolten*, Lunds universitetshistoriska sällskap, Årsbok, Lund, 1998.
- Salomon, Kim, *Rebeller i takt med tiden. FNL-rörelsen och 60-talets politiska ritualer*, Rabén Prisma, Stockholm, 1996.
- Sarrimo, Cristine, *När det personliga blev politiskt. 1970-talets kvinnliga bekännelse och självbiografi*, Lunds universitet, Lund, 2000.
- Schmitz, Eva, *Systerskap som politisk handling. Kvinnors organisering i Sverige 1968 till 1982*, Lunds universitet, Lund 2007.
- Statens offentliga utredningar, SOU 1973:2, *Högskolan. Betänkande av 1968 års utbildningsutredning*, Stockholm.
- Thorgren, Gunilla, *Grupp 8 & jag*, Norstedt, Stockholm, 2003.
- Thygesen, Marianne, *Jan Myrdal og Sara Lidman. Rapportgenren i svensk 60-talslitteratur*, GMT, Århus, 2 uppl. 1971.
- Wirtén, Per & Anneli Jordahl, *Vi som inte var med. En orättvis betraktelse över sextioalet*, Atlas, Stockholm, 1999.
- Vandenhaute, Daan, *Om inträdet i världen. Lyrikdebutanterna i 1970-talets svenska litterära fält*, Gidlunds, Hedemora 2004.
- Witt-Brattström, Ebba, *Å alla kära systrar! Historien om mitt sjuttioal*, Norstedts, Stockholm, 2010.
- Östberg, Kjell, *1968 när allting var i rörelse. Sextiotalsradikaliseringen och de sociala rörelserna*, Prisma, Stockholm, i samarbete med Samtidshistoriska institutet vid Södertörns högskola, Huddinge, 2002.